

Marking Scheme Strictly Confidential (For Internal and Restricted use only) Senior Secondary School Examination, 2024 SUBJECT NAME: MARATHI SUBJECT CODE 109 PAPER CODE	
<u>General Instructions: -</u>	
1	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2	“Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, Evaluation done and several other aspects. Its’ leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in News Paper/Website etc may invite action under various rules of the Board and IPC.”
3	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one’s own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In class-XII, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.
4	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers. These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after deliberation and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6	Evaluators will mark(√) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS ‘X’ be marked. Evaluators will not put right (✓) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.
7	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part. Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note “Extra Question” .
10	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.
11	A full scale of marks _____80_____ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.

12	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines).
13	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past:- Giving more marks for an answer than assigned to it. • Wrong totaling of marks awarded on an answer. • Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. Wrong question wise totaling on the title page. • Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. • • Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. • Wrong grand total. • Marks in words and figures not tallying/not same. • Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. • Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) • Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
14	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15	Any un assessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the “ Guidelines for spot Evaluation ” before starting the actual evaluation.
17	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.

	विभाग- 'अ'- वाचन व आकलन	
१	पुढील परिच्छेद लक्षपूर्वक वाचा आणि त्याआधारे विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.	
a	खालील प्रश्नांची योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा .	३X१ =३
I	ब) स्वतःचे घर	
II	ड) चमकोरा तोडणे	
III	ड) जगण्याचा	
b	पुढील प्रश्नांची १५ ते २० शब्दांत उत्तरे लिहा .	२X२= ४
I	लाल मातीचा खंडोबाचा माळ.....माळाच्या विरुद्ध बाजूला वाहणारी सीता नदी गणपतीसाठी माळावरची लाल माती.....माळावर मोठमोठे दगड.....त्याखाली पळणारे नांगीबाज विंचू.	
II	मोठ्या वाड्यातील रिकाम्या जागेत..... नोकरदारांना भाड्याने घर..... शिक्षकाला अग्रक्रम अशा प्रकारे लेखकाच्या कुटुंबाला भाड्याने घर मिळाले.	
	पुढील प्रश्नांचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा .	१X३ =३
c	घर म्हणजे मोठ्या वाड्याचा मागचा भाग उघडखांबी लांब ओसरी, माडी.....दोन अंधाच्या खोल्या प्रशस्त अंगण अंगणात झाडं-वेली.....ओसरीत अर्ध्या भागात फरशी अंथरलेली.....सारवायची जमीन भिंती मातीने सारवलेल्या.....रुंद भिंतीत दोन छोटी कपाटे.	
२	खालील कविता वाचून त्या खाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.	
a	खालील प्रश्नांची उत्तरे दिलेल्या पर्यायांमधून निवडून लिहा .	२X१ =२
I	क) स्वदेशी	
II	ब) आम्हीच	
b	खालील प्रश्नांची प्रत्येकी एका वाक्यात उत्तरे लिहा .	३X१ =३
I	आम्ही हिमाद्री, सागर किनारे, आकाश, भूमी,यांचे रक्षण करणार आहोत.	१
II	आम्ही श्रमाचे नित्य पूजन करणार आहोत.	१
III	आम्ही समृद्धीचे स्वप्न साकार करणार आहोत.	१
	विभाग ब	

३	पुढीलपैकी एका विषयावर सुमारे ३००/३२५ शब्दांत निबंध लिहा. विषयानुरूप आकर्षक व योग्य सुरुवात / प्रस्तावना . विषयाशी संबंधित मुद्द्यांची योग्य मांडणी . शुद्धलेखन,हस्ताक्षर,परिच्छेदातील सुसंगती . भाषासौंदर्य : विषयानुरूप उदाहरणे-दाखले, काव्यपंक्ती , सुविचार , सुभाषिते , वाक्प्रचार व म्हणी इत्यादींचा समर्पक वापर . योग्य समारोप. वरील सर्व घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.	१ ४ २ २ १
४	खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर पत्र लिहा.(लिफाफा आवश्यक)	१X५ =५
	दिनांक प्राप्तकर्त्याचे नाव, पद, पत्ता. पत्राचा विषय थोडक्यात लिहावा. मा. महोदय / महोदया, विषयाशी संबंधित मुद्द्यांची योग्य मांडणी पत्राचा योग्य शेवट पाठवणाऱ्याचे नाव व पत्ता लिफाफा आवश्यक वरील सर्व घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.	
५	खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर अंदाजे ६०/७० शब्दांत लिहा.	१X५ =५
	प्रश्नांचे स्वरूप भाषा अचूकता.....विषयाशी सुसंगत..... प्रश्नांची क्रमबद्धता भाषाशैली. हा व्यवसाय किती वर्षांपासून करता? दिवसाचे किती तास हे काम करता? इ. सर्वसाधारणतः वरीलप्रमाणे प्रश्न असावेत.मुलांची अभिव्यक्ती, विचार स्वातंत्र्य, प्रश्नांची संख्या, वैविध्य इ. घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.	
	किंवा	
	आंतरशालेय वक्तृत्व स्पर्धेचा अहवाल वक्तृत्व स्पर्धेचे स्थळ ,दिनांक,वार, वेळ स्वरूप,अध्यक्षांचे नाव -पद,प्रमुख पाहुणे,आयोजक,अन्य उपस्थितांचा उल्लेख,स्पर्धेचे विषय,दीपप्रज्ज्वलन/प्रतिमापूजन/स्वागतगीत इ.चा उल्लेख स्पर्धेतील सहभाग,स्पर्धेचा हेतू,श्रोत्यांचा प्रतिसाद,प्रमुख पाहुण्यांचे विचार, अध्यक्षीय भाषण,पारितोषिक वितरण इ.चा उल्लेख स्पर्धेतील उल्लेखनीय बाबी , त्रुटी/यशस्वीता तसेच स्पर्धेचा एकंदरीत परिणाम	

	यासंबंधीचा अभिप्राय कार्यक्रमाच्या स्वरूपानुसार अहवालाची ठरावीक भाषा , शुद्धलेखन,हस्ताक्षर व समारोप वरील सर्व घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.	
	विभाग - 'क' - व्याकरण	
६	सूचनांप्रमाणे उत्तरे लिहा	
a	वाक्यातील अधोरेखित शब्दाचा समास ओळखा. (कोणतेही तीन)	३X१ =३
I	ब) अव्ययीभाव	
II	ब) द्वंद्व समास	
III	महत्वाची सूचना : सदर प्रश्न संदिग्ध असल्यामुळे विद्यार्थ्यांनी खाली दिलेल्या दोन्ही पर्यायांपैकी कोणताही पर्याय उत्तर म्हणून लिहिल्यास ते उत्तर बरोबर असे ग्राह्य धरून एक गुण दिला जावा – क) शब्दकोश अ) परमेश्वर (कर्मधारय हा तत्पुरुष समासाचाच उपप्रकार आहे.)	
IV	क) राजाराणी	
b	पुढील वाक्यांचा सूचनेनुसार प्रयोग ओळखा किंवा बदला. (कोणतेही तीन)	३X१ =३
I	ब) दुसऱ्या दिवशी मी सुटीवर गेले.	
II	ब) कर्मणी प्रयोग	
III	१) त्याने गावाला जावे. २) त्याने गावास जावे. ३) त्याने गावी जावे. (टीप - यापैकी कोणतेही एक)	
IV	माणसाने पैशाला महत्त्व दिले.	
c	वाक्य प्रकार ओळखा किंवा सूचनेनुसार वाक्य प्रकार बदला. (कोणतेही तीन)	३X १=३
I	उद्गारार्थी वाक्य	
II	नकारार्थी वाक्य किंवा विधानार्थी वाक्य या पर्यायांपैकी कोणताही पर्याय उत्तर म्हणून लिहिल्यास ते उत्तर बरोबर असे ग्राह्य धरून एक गुण दिला जावा –	
III	ब) तुम्ही हे कार्य बंद करू नका.	
IV	क) मी तुला कधीही त्रास देणार नाही.	
d)	पुढे काही वाक्य दिलेली आहेत. त्या वाक्यांत कंसात दिलेल्या वाक्यप्रचारां पैकी योग्य त्या वाक्यप्रचाराचा वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा.	३ X २ =६

	(कोणतेही - तीन)	
अ	गावात नवीन आलेल्या माणसाची गावकऱ्यांनी वास्तपुस्त केली.	
II	सैनिकांच्या अफाट पराक्रमामुळे शत्रूला दाती तृण धरावे लागेल.	
III	रात्री झालेल्या चोरीशी निगडीत तपास पोलीस करत होते.	
IV	उदयाच्या परीक्षेच्या निकालाबद्दल विचार करताना शीतलला रात्रभर डोळा लागला नाही.	
	विभाग - 'ड'- गद्य- पद्य पाठ आणि उपयोजित लेखन	
७	गद्य पाठाच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.	३ X १ = ३
a	योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा.	
I	ब) सोपी	
II	ब) न्हाऊन निघालेला असतो.	
III	क) गरम पाणी देऊन	
b	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे ३० ते ४० शब्दांत लिहा.	२ X २ = ४
I	प्रस्तावना -----'आयुष्य...आनंदाचा उत्सव'-----शिवराज गोर्ले----- पुस्तकाची सोबत.....दगा न देणे संकटाच्या वेळी पुस्तकाचे वाचन पुस्तक परमेश्वर कायमस्वरूपी मित्र.....एकटेपणात सोबत.	
II	प्रस्तावना.....'वीरांना सलामी'.....अनुराधा प्रभुदेसाई श्रावण महिना राखीपोर्णिमा, रक्षाबंधन.....बहिणभावाचे नाते.....निरपेक्ष प्रेम, बहिणीच्या रक्षणाची जबाबदारी रक्षण कर्त्याला प्रत्यक्ष राखी बांधून आशीर्वाद देणे.....कृतज्ञता व्यक्त करणे.	
III	प्रस्तावना ----'रेशीमबंध'-----डॉ.यू.म. पठाण-----नात अल्विशा, मुलखावेगळी रात्री आईजवळ बिलगून गाढ झोपणे.....रात्रीच्या वेळी झाड,वेली निवांत झोपणे झाड, वेली व नात यांच्यातील गाढ झोपेतील निरागस शांतता.	
IV	प्रस्तावना -----'दंतकथा'-----वसंत सबनीस-----दात हेच सत्य.....जग मिथ्या संसार असार वाटणे.....शेंगदाणे दगडासारखे बेचव.....बायको, मुले भास वाटणे.....सुंदरी डोळ्यांना न दिसणे.....दाताचा ठणका ब्रम्हांड आठवणे.	
c	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे ७० ते ७५ शब्दांत लिहा.	२ X ४ = ८
I	प्रस्तावना.....'वीरांना सलामी'.....अनुराधा प्रभुदेसाई.....शिस्त, निष्ठा, समर्पण, त्याग ह्या शब्दांना यथोचित न्याय सैन्य दलातील वीरांची भाट होऊन त्यांची कवनं गाईन.....पुढील पाच वर्ष नागरिकांना सोबत घेऊन वीरांना सलामी देईन..... सर्वसमावेशक मातृत्व अंगीकरेल..... त्यांच्या त्यागाला पात्र बनण्याचा प्रयत्न करेल.	

II	प्रस्तावना -----‘आयुष्य...आनंदाचा उत्सव’-----शिवराज गोर्ले.....स्वतःच्या अंतरंगात हलके डोकावणे.....स्वतःला ओळखणे.....स्वतःशी संवाद, विचार करणे, नवीन कल्पना सुचणे.....निर्मिती, शोध एकटेपणाचे आविष्कार.....जीवनाच्या सोबतीने जगणे.....दुःख वाट्याला न येणे.	
III	प्रस्तावना -----‘रेशीमबंध’-----डॉ.यू.म. पठाण-----आदल्या दिवशी मोगऱ्याला पाणी न दिल्याने मोगऱ्याचे रुसणे, कोमेजणे पाण्याचा शिडकावा दुसऱ्या दिवशी मोगऱ्याचे हसणे.....सुगंधाची पखरण झाड, वेली रुसल्यास वास्तपुस्त, माया..... झाडांचे फुल, विरंगुळा देऊन तजेला देणे.	
८ (a)	पद्य पाठाच्या आधारे योग्य पर्याय निवडून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.(कोणतेही दोन)	२X१=२
I	ब) कोमल पाचूची	
II	ड) सत्त्वगुण	
III	ब) गझल	
b	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे ३५ ते ४० शब्दांत लिहा.	२X२=४
I	प्रस्तावना ‘रंग माझा वेगळा’ सुरेश भट.....गाण्यांप्रमाणे डोळ्यातील अश्रूंची सोबत.....प्रसंगात, सुखदुःखात साथ.....दुःखाचे अनुभव.....हसतमुखाने स्वीकार.	
II	प्रस्तावना..... ‘रे थांब जरा आषाढघना’--बा.भ.बोरकर.....कोमल पाचूसारख्या दिसणाऱ्या हिरव्यागार शेतांमध्ये----लालसर (प्रवाळ) मातीत चालणाऱ्या औतांमध्ये----इंद्रनील रत्नासारख्या बांबूच्या वनांमध्ये	
III	प्रस्तावन..... ‘विंचू चावला’ ...भारुड-----संत एकनाथ---- अंगाला दुर्गुणाचा घाम येतो म्हणजेच शीघ्रकोपी वृत्ती वाढीस लागते-----पंचप्राण व्याकूळ होतात--- -प्राणांतिक वेदना होतात-----सर्वांगाचा दाह होतो.	
c	पुढीलपैकी एका काव्यपंक्तीचा भावार्थ सुमारे ७० ते ७५ शब्दांत उत्तर लिहा.	१X४=४
	‘रोज मातीत’ -कल्पना दुधाळ.....शेतात कष्ट करणाऱ्या शेतकरी स्त्रीचे मनोगत. गरिबीचा संसार चालवणे शेतात झेंडूची लागवड करणे.....संपूर्ण शेत झेंडूच्या फुलांनी सजणे.....कष्टाचे चीज.....सोन्यासारखी फुले तोडताना तिच्या कष्टाची जाणीव, स्वतःचा देह खुडल्याचा भास. कष्टाचे चीज होऊन आपले सर्वस्व हाती आल्याचा आनंद. सर्व मिळाल्याचा आनंद. यमक साधले.	
	किंवा	

	‘आरशातली स्त्री’.....हिरा बनसोडे स्त्रीच्या आयुष्यातील स्थित्यंतराचा वेध घेतला आहे. रात्रीच्या एकांतात आरशाबाहेरील स्त्रीचे हुंदके स्त्रीच्या व्यथा, वेदना दाबून अश्रू गाळणे.....स्त्रीचे दुःखाने विदीर्ण झालेले हृदय स्वतः जवळ मोकळे करणे. स्त्रीच्या अंतर्मनातील व्यथा, वेदना शब्दबद्ध केल्या आहेत.	
९ (a)	पुढीलपैकी कोणत्याही प्रश्नांचे प्रत्येकी एका वाक्यात उत्तरे लिहा.	१X२ =२
I	गावातील गढी खचलेल्या जागी मोठ्या पांढऱ्या मैदानात गावाच्या सत्काराचा कार्यक्रम होणार होता.	
II	संपती हा गुरुजींचा मानलेला मुलगा होता. तसेच शिक्षक व विद्यार्थी किंवा गुरु व शिष्य यांपैकी कोणतेही एक उत्तर लिहिल्यास संपूर्ण गुणदान करण्यात यावे.	
b	पुढील प्रश्नांचे ६० ते ६५ शब्दांत उत्तर लिहा.	१X३ =३
	मुलाखतीची पूर्व तयारी मुलाखत देणाऱ्याची आवश्यक माहिती.....मुलाखतीच्या विषयासंबंधीचे सखोल वाचन.....उद्दिष्ट.....प्रश्न संख्या.....प्रश्नांचा क्रम.....बैठक व्यवस्था.....श्रोत्यांचा वयोगट इ. (वरील सर्व घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.)	
	किंवा	
	वैशिष्ट्यपूर्ण माहिती देणारे परिचयात्मक पत्र.....उत्पादने, सेवा, संस्था लोकांपर्यंत पोहचवण्याचे साधन.....जनमत आकर्षित करणे.....लिखित जाहीर आवाहन.....अप्रत्यक्ष जाहिरात.....ग्राहकाला हवी असलेली माहिती कमी वेळात , कमी खर्चात पोहचवणे. (वरील सर्व घटकांचा सारासार विचार करून गुणदान करण्यात यावे.)	

महत्त्वाची सूचना – वरील उत्तरपत्रिका केवळ संदर्भासाठी तसेच उत्तरपत्रिका तपासण्यास साहाय्य व्हावे या हेतूने तयार केलेली आहे. भाषा विषय असल्याने विद्यार्थ्यांची अभिव्यक्ती तसेच इतर संबंधित घटक विचारात घेऊन त्या अनुषंगाने गुणदान करण्यात यावे.